

tidsskrift.dk

Gennem Transkaspiens Stepper og Ørkener.

Geografisk Tidsskrift, Bind 18 (1905)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0018-PDF/gto_0018_97248.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=97248>

pdf genereret den : 22/5-2008

Øst for denne Handelsplads kom vi forbi en dyb Sø, Bodsvatn, der begrænses af bratte Sider mod N.Ø. Húsavik har ingen Havn, men kun en aaben Rhed; Husene staar paa en Bakke eller Terrasse, der begrænser Kysten, ved en Bæk, der har skaaret sig ned gennem Terrassen. Denne er opbygget af vandrette Lerlag, men under Leret findes en lys Breccie og Konglomerater med mange Palagonitkorn og Indlejringer af basaltisk Lava; Basaltbrudstykkerne i Breccien er tildels afrundede paa Kanterne. Húsavik er ofte bleven hjem søgt af stærke Jordrystelser, som har gjort megen Skade, saaledes i Aarene 1755, 1867, 1868, 1872 og 1884. Fra Húsavik besøgte jeg den bekendte Hallbjarnarstadakambur for at gøre Indsamlinger af pliocene Muslinger¹⁾. Langs Kysten haves mange gode Gennemskæringer. Nogle Steder, som i Nærheden af Hjedinshøfði, træder Basalt og Mandelsten frem til Kysten; Mandelstenen, der er temmelig rig paa Zeolither (Heulandit, Desmin, Chabasit og Laumontit), dækkes hist og her af Palagonitbreccie. Nordligere træder Tuflag med Cragforsteninger frem til Kysten; den største Mængde Snegle og Muslinger findes i graalig Tuf nedenfor Hallbjarnarstadir, men lidt sydligere findes ogsaa Muslinger i en mørk Tuf og endvidere nordligst paa Tjernes i

Valadalstorfa i lys Tuf. Skallerne er undertiden udfyldte af gule Kalkspathkrystaller, der af Indbyggerne paa Grund af deres Lighed med Kandissukker kaldes „syhurberg“. Ved Skeifá og andre Steder paa Tjernes¹⁾ findes Surtarbrand i temmelig udstrakt Lag, der tildels synes at være yngre end Cragforsteningerne. Skeifá falder i et smukt Vandfald ned fra Kystklipperne, og her findes overst ved Klipperanden 3 à 4 tynde Surtarbrandslag; Bladaftryk fandtes ikke, kun utydelige Mærker efter Naale af Koniferer. Forkislede Træstanmer findes ogsaa hist og her, og i disse fandt Sartorius von Waltershausen et Mineral, som han kaldte Xylochlor (nær i Slægt med Apophyllit). Løse Blokke af krystalinske Skifre ved Kysten er sikkert bragte hid med Drivisen. Fra Húsavik red vi op til Reykjahverfi for at se den bekendte Uxahver, der ofte er bleven beskrevet, saaledes allerede i Aaret 1699 af Hollænderen C. G. *Zorgdrager*.²⁾ Nu viste Uxahver kun en meget ringe Virksomhed, den kogte og boblede noget, men sprudlede ikke som før 15—20 Alen hvert 10de Minut. Herfra fortsatte vi Rejsen ad sædvanlig Vej til Akureyri, hvor vi ankom om Eftermiddagen den 4de September.

¹⁾ Sml. C. W. *Paijkull*: En Sommer i Island. Kbh. 1867. S. 231—232.

²⁾ Th. *Thoroddsen*: Geschichte der isländischen Geographie II. S. 341—342.

¹⁾ O. *Mørch*: On the mollusca of the Cragformation of Iceland (Geolog. Magazine 1871 S. 391—400).

Gennem Transkasiens Stepper og Ørkener.

Af Premierløjtnant O. Olufsen.

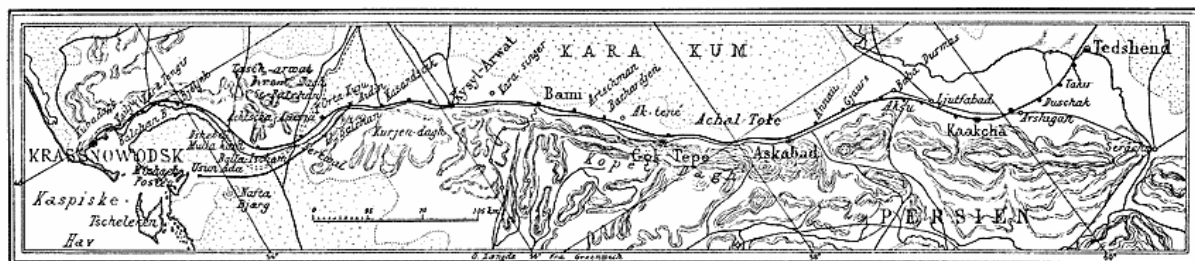
Den 1. Maj 1896 afgik den 1. danske Pamirekspedition med Dampskib fra Bakus Havn for nu at sætte Kursen mod det kaspiske Havs Østside. Vi havde i nogle Dage opholdt os i Petroleumshaven, hvor vi blev viste omkring af den danske Kolonis Medlemmer, Boreingenieur Bierring, Kontorchef Stahr, Maskinmester Vissing, den svenske Geolog hos Nobel, Fegreus, den tyske Konsul Steppuhn, der alle viste os stor Gæstfrihed. Vi havde den Gang ingen dansk Konsul i Baku, men den tyske Konsul tog sig med mægeles Elskværdighed af os og særlig i Henseende til at skaffe os Forbindelse med tyske Kolonister langs vor Vej igennem Transkaspien, Bokhara og Turkestan. Steppuhn, en gennemdannet Købmand, havde Forbindelser overalt i

disse Egne, og de Forbindelser, han skaffede os, var os til uvurderlig Nytte paa hele Rejsen. Han er for nogle Aar siden desværre død i en ret ung Alder.

Efter at have faaet vor Bagage om Bord under et Vrevl, Skrigen og Skraalen af de persiske Tartarer, som her i Hundredevis optræder som Havnedragere og Havnesjovere, tog vi Afsked med vore elskværdige Værter i Baku, og snart efter dampede Fyrst Barjatsinsky, der forresten saa ud til og ogsaa var noget medtaget til at tage Tørn med Kaspiahavets Bølger, som til Tider volder adskillige Skibsulykker, afsted mod Asiens Kyster. Paa mine Rejser har jeg befaret Søen paa Krys og tværs, fra Enseli (Persien) til Baku, fra Baku til Petrowsk i Daghestan, fra Petrowsk til Kras-

nowodsk, fra Baku til Usun Ada, og jeg har paa disse Ture set den baade i Storm og Stille. Den ligner i Oprør meget Østersøen, Søerne er korte og slaar idelig ind over Skibet, saaledes vadede vi i Vand til Knæene paa Dækket af en af Nobels Petroleumsdampere under en Tur fra Baku til Petrowsk, naar vi ikke laa udstrakte af Sosyge i Kahytten, Første Gang, vi nu skulde befare den lunefulde Sø, hvorover Cyclonerne navnlig farer om Efteraaret, viste den sig fra den elskværdigste Side. Det var blikstille, og den gamle Dampers glad paa den spejlglatte mørke Flade om Aftenen ud imellem de mange Sejlere og Dampere, som med Ankerlanterner oppe laa i Bugten ved Baku. En Tid lang stod vi paa Dækket og betragtede det herlige Syn, som Byen Baku navnlig om Aftenen afgiver fra Søen. Som en lysende Halvmaane ligger den i Terrasseform opad de øde vegetationsløse Skraaninger omkring Bugten. Det elektriske Lys ved Havnen og i

Om Formiddagen den 2. Maj saa vi Asiens Kyst ligge udbredt for os, og jeg maa sige, at det, ved Tanken om at vi skulde Hundreder og alter Hundreder af Mile ind i denne Verdensdel, ikke var noget tillokkende Syn. I Stedet for de skovbevoksede Bjerge, man saa paa Østkysten af Daghestan, havde vi nu her foran os en uoverskuelig Kæde af rødgyldne Sandklitter; Sand og Sand i det uendelige, saa vi trindt om. Solen skinnede med uimodstaaelig Kraft, ingen Sky hindrede den, og Reflekslyset fra den blaagrønne Vandflade og Sandbankerne skar frygteligt i Øjnene, saa de mørke Brillen straks maatte frem. Vi sejlede Nord om Kaspishavets største Ø Tshелеken og kom ind imellem et Myr af Sandøer, lutter kuppelformede smaa Sandhøje, som stak op af Havet og vanskeliggjorde Navigationen, især da Vandstanden tilmed var lav, og Kølen rodede ofte Sandet op paa Overfladen. Dampersnoede sig et Par Timer imellem disse Masser af Sandøer, og

Balachany, Forstaden med Nobels Petroleumsfabrik og Taarne, staar som Sole imellem de Tusinder af Petroleumslus, der skinner ud fra hver muselmansk Altan, og over det hele blusser Fyret fra Hovedtaarnet i den tidligere persiske Khans gamle Borg, som nu benyttes i Fredens Tjeneste. I Løbet af nogen Tid forsvandt Ildtilbedernes gamle By Baku i Mørket, og alt var nu Hav rundt om os.

I Skibets Salon var der samlet et muntert Selskab af russiske Officerer og Embedsmænd samt et Par Tyskere, en Lensgreve Lehndorf-Steinort, der sammen med en Doktor Flörliche skulde paa Rejser i Mellemasien. Vi gjorde Bekendtskab med de to Herrer, af hvilke Dr. Flörliche gik ud for at gøre zoologiske Indsamlinger særlig i Transkaspien, medens Greven rejste for sin Fornøjelse, og vi blev da enige om, at vi skulde slaa Følge i nogen Tid, da ogsaa vi ønskede at se Egnene i Transkaspien lidt nærmere, forinden vi gik løs paa vort Hovedobjekt i Centralasiens Pamirbjerge; vi fulgte da ogsaa ad lige til Byen Bokhara.

endelig havnede vi en lille Bugt, i hvilken en Del Sejl- og Dampskibe og Slæbebarkasser befolkede med Militær laa fortojede langs et primitivt Bolværk. Alt omkring os var Sand i det uendelige, og vi kunde fra Kajen hverken øjne Jærnbaner eller andet, der tydede paa evropæisk Civilisation, naar undtages Havnen, hvor Soldater sveddryppende i den stærke Hede lastede Barkasserne. I Tankerne belavede vi os paa en lille Ørkenrejse paa Kamel, inden vi naaede Stationen, men vi fik dog snart at vide, at Stationen Usun Ada laa c. 15 Minutters Gang længere inde bag Sandklitterne. Et Tog vilde først afgaa henad Aften, saa vi havde god Tid til at se os om, da Klokken kun var 11 Fm. Vi gik lidt omkring langs Kysten stadig vadende til Knæene i Sand, der holdt en Temp. af c. 40° C. Jeg kunde efter mine forudgaaende teoretiske Studier af Kysten langs det kaspiske Hav ikke faa i mit Hoved, hvorfor man i Rusland havde valgt dette Landingssted, der lagde Samkvemmet alle mulige Hindringer i Vejen, naar man baade Syd og Nord herfor har langt bedre

Betingelser for en Havneplads. Vi laa faktisk her midt i en Flyvesandsørken af den vildeste Art. Den eneste Undskyldning for Anlægget her er, at Jærnbanen faar kortest Vej ind i Transkaspien til Turkomannernes Oaser, og det er vel ogsaa dette Hensyn, der har været det afgørende.

Stationen Usun Ada.

Ved Hjælp af nogle persiske Tartarer, der her som alle Vegne ved Kaspiahavets Kyster og ved Stationerne i Transkaspien er parate til at yde Dragertjeneste (de anvendes i udstrakt Maalestok af Russerne ved alle Bane- og Havneanlæg), arbejdede vi os igennem Sandet op til Stationen, der bestod af et Par Rækker malede Træhuse midt i det øde Sand, hvor der ikke var Tanke skabt af Vegetation. Et langt primitivt Træhus dannede Ventesalen, og paa dens Træperron ankom vi med hele vor Last, alle i meget krigersk Puds, idet vi, da alt saa vildt ud rundt om, havde sat Bæltet med vore Revolvere og Patroner uden paa Jagtfrakken og kastet en Karabin over Skulderen. Da jeg saa nogle russiske Piger og Børn lege i Sandet, som om alt var Fred og ingen Fare, blev jeg lidt flov over vort krigsmæssige Udstyr, men det viste sig at være uden Grund; thi Stationschefen selv modtog os paa Perronen med en mægtig Revolver foran paa Maven, foruden at han tillige bar Sidevaaben.

Saasnart han havde faaet at vide, hvem vi var, meddelte han os, at han pr. Telegraf havde faaet Ordre til at afgive en Salonvogn til os med den Besked, at denne kunde vi benytte, saa meget vi lystede, køre frem og tilbage med den overalt paa Banen, som den Gang kun gik til Samarkand i Turkestan, benytte den til Hotel og kun befale hvilke Tog vi ønskede den paaheftet. Dette var uægtelig en stor Begunstigelse

fra den russiske Regerings Side, som vi ikke noksom var taknemlige for, da vi nu uden Spor af Udgift kunde gøre Holdt, hvor vi lystede, og fra vort rullende Hotel foretage Udflugter til Siderne. Om Eftermiddagen lagde vi vor Bagage ind i den store elegante, hvidmalede Vogn, i hvilken der i Købet medfulgte en Tjener. Vi havde et fuldstændigt Hus i den, en elegant Salon med polstrede Sofaer, Lænestole, Skrivebord etc., Soveværelse, Kabinet, Tjenerværelse og Køkken. Desuden havde Vognen sit eget Vandreservoir, der var nødvendigt for Opholdene paa Ørkenstationer, til hvilke ellers alt Drikkevand føres i Cisterner pr. Bane. Vognen med den flinke Tjener Aleksander satte uægtelig Humøret adskillige Grader op, og da der var rigelig Plads i den, tilbød vi de to tyske Herrer at logere hos os. Dagen benyttede vi ellers til at spadserere rundt i Sandørkenen, hvor alt, med Undtagelse af et enkelt Rør og nogle smaa livlige Firben, syntes blottet baade for Flora og Fauna.

Paa min anden Rejse til Pamir i 1898 kryssede vi i lignende herligt Vejr i April Maaned det kaspiske Hav, men denne Gang landede vi ved Havnebyen Krasnowodsk den 23. April. Man havde da allerede i Rusland indset Usun Adas uheldige Beliggenhed og nu flyttet Banens Endepunkt til Fiskerlejet Krasnowodsk, der ligger ved Balchanbugten. Meget var forbedret siden 1896. Den gamle Damper Fyrst Barjatinsky var kaseret, og nu blev vi ført over i en af Selskabet Kaukas-Merkurs mondænt indrettede nye Dampere, som førtes af en finsk Kaptajn. Det samme smilende Vejr, som havde hilst os velkommen til Asiens Kyst ved Usun Ada, havde vi ogsaa her, da vi om Morgenens sejlede ind i Balchanbugten til Krasnowodsk. En straalende Sol belyste Kaspiahavets blaagrønne Flade, hvide Svaner sejlede i Flokke omkring paa Vandet, og inde paa Stranden laa Rækker af hvidmalede Huse med røde og grønne Tage i Læ af den gølge brungraa Bjærgkæde, som strækker sig langs Nordsiden af Balchanbugten i en Bue norden om Stationen ud paa Halvøen, der næsten lukker for Bugten mod Vest. Rundt om langs Stranden og oppe i Bjærgkløfterne laa smukke nye Købmandshuse og Villaer med flade Tage, og langs Kysten Rækker af Badehuse.

Da vi lagde til Kajen var denne som i Baku opfyldt af en Blanding af For- og Mellemasiens Folkeslag, der nu skulde i Lag med at udlosse Damperne. Persere med høje Astrachanshuer, Armeniere med lave Pelsbaretter, Tartarer med melonformede Filthuer eller Kalotter overbroderede med grønne og røde Snore entrede Skibet, som om de var Aber, før det endnu var stødt

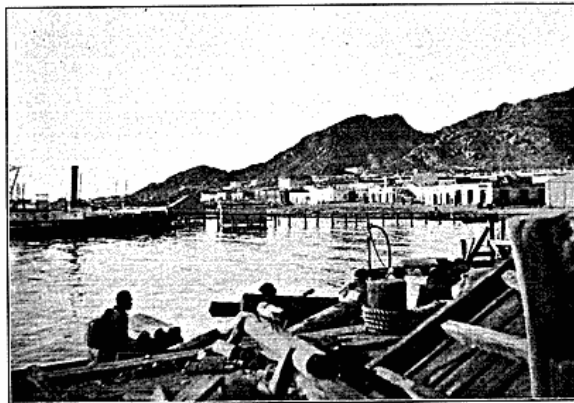
til; de, der kom i Vejen for Styrmand eller Matroser, blev simpelthen tagne i Kraven og sendte igennem Luften tilbage til Kajen, den ene ovenpaa den anden, uden at det forresten hjalp synderligt: thi dem, der blev kastede ned paa et Sted, entrede ligesaa hurtigt op paa et andet. Hyl, Skraalen og Skrigen som Asiaterne er Mestre i, hørtes overalt; det var, som om en Sværm af Aber og Papegøjer havde overfaldet Skibet. Naar man nu kender asiatisk Skik og Brug i den Henseende, stiller man sig ganske roligt op ved sin Bagage og jager enhver paatrængende Drager bort uden at indlade sig med et Ord med nogen af dem, og naar der saa i Løbet af en halv Times Tid er kommet Ro i Forsamlingen, tæller man op, hvormange Mænd man skal bruge, stiller dem op paa Geled og lader dem en efter en hente Bagage. Som altid brugte jeg her den Trafik at agere døvtum, og vi gik da ogsaa til sidst i Ro og Mag med vor Dragerkaravane op til Stationen, som laa en kvart Times Gang fra Havnen.

Ligesom alt ved Havneanlægget tydede paa, at her skulde Fremtidens Udskibningssted til Mellemasien være, saaledes ogsaa Banestationen, der var bygget i orientalsk Stil af solide tilhuggede Sten. Som i 1896 ankom vi om Formiddagen til Asien, og da Toget først skulde gaa henad Aften, havde vi god Tid til at ordne os med Stationschefen og se os omkring i Landskabet. Denne Gang fik vi imidlertid kun overladt en Kupé til Raadighed, men denne ombyttedes senere paa Rejsen med en Salonvogn, og inde i Turkestan, hvor Banen nu var bleven forlænget til Andishan, havde vi endog foruden denne en Pakvogn og et Lokomotiv til Raadighed, d. v. v. vort eget Tog. Paa Rejsen her i 1898 kørte vi direkte til Bokhara, hvorfra vi senere i 1899 gjorde Udflugter til Tjardjui, Khiva og Merv, hvorimod vi i 1896 og 1897 paa Rejsen igennem Transkaspien gjorde flere Dages Ophold paa enkelte Steder i denne Provins, idet vi lod Salonvognen flytte af Godstog fra Station til Station. Godstogene havde desuden for os den Behagelighed, at de kørte langsomt og opholdt sig ofte halve Dage selv paa smaa Stationer, hvorved vi opnaaede at faa et ganske godt Indblik i Landet.

Begge Gange afgik vi ved Aftenstid ind i det mærkelige Land, mærkeligt ved sine uhyre Ørkener og Stepper, sit udpræget kontinentale Klima og sin Befolkning, der, saa langt Historien gaar tilbage, har bestaaet af turkomanniske og kirgisiske Horder.

Transkaspien er et mægtigt Lavland, med runde Tal saa stort som Tyskland og Danmark tilsammen (Efter russiske Opgivelser fra 1899 har det et Fladeindhold af 733798 Kvadratkilometer). Grænsen dannes

mod Vest overalt af det kaspiske Hav fra Kap Barkyn i Nord til Atrekfloden i Syd; mod Nord gaar Grænsen omtrent i lige Linje til midt paa Aralsøens Vestside, følger denne til Søens Sydspids, slaar da en stor Bue mod Vest udenom Khiva langs en Del Brønde i Ørkenen for derpaa at fortsætte langs den bokharske Grænse Vest for Amu Darja til lidt Syd for Byen Kerki. Den sydlige Grænse gaar langs afghansk Turkestan over Byerne Kushk og Serachs, hvorfra Grænsen videre mod Vest gaar langs Parapamissos, Persiens Nordrandkæde og langs Atrekfloden og dens Bifloder til Kaspiahavet. Transkasiens samlede Grænselængde er 5681 Km., hvoraf alene 2400 Km. falder paa Kystlinjen langs Kaspi. Landet er en uhyre Slette, der sænker sig efterhaanden fra Sydøst til Nordvest; fra 270 á 300 Meters Højde til Kaspiahavets Niveau. Jorden bestaar i

Krasnowodsk.

Hovedsagen af Løss, Flyvesand og saltholdigt Ler. De faa Hævninger, der snart er talte, er Ust-Urt Plateauet (med Højde indtil 174 M.) med det saakaldte Oxus gamle Løb, de c. 120 Km. lange Højder Ak-tau og Kara-tau (hvide og sorte Bjærg) oppe paa Halvøen Mangishlak, som kun stiger til 780 Meter. Bjærgknuden Store Balchan umiddelbart Øst for Balchanbugten med Toppen Direm Dagh (1635 M.) og adskilt fra denne ved en Ørkentange, der forbinder Ørkenen omkring og Syd for Usun Ada med den mægtige Ørken Kara Kum (sort Sand), Lille Balchan, som naar 772 M. og fortsættes i den lave Kurjendagh og i den persiske Nordrandkæde Kopetdagh, som naar 3000 M.

De $\frac{9}{10}$ af Transkaspien er sandet Steppe eller Ørken, Ørkenen alene indtager de 88%, og Stepperne med det dyrkede Land kun 12%. Kun $\frac{1}{100}$ af Terrænet er befolket, Resten er Ødemærke, hvor Sandet hvirvler

imellem Saxaul, Rør og Tamarisk. Til de dyrkede Strækninger høre Achal Teke og den atekske Oase. en c. 530 K. lang og c. 20 Km. bred Strimmel ved Foden af Kopetdagh, der vandes af Smaafloeder fra Kopetdagh, Oasen Tedsbend, der vandes af Floden af samme Navn og Merv-Oasen, der vandes af Murghabfloden. Af andre Floder har vi Atrek med Bifloederne Sumbar og Tshandyr, der løber ud i Kaspishavet Syd for Punktet Tshikisljar, bekendt for sit usunde Klima, og med Undtagelse af Oxus el. Amu Darja forsvinder de alle ude i Sandet, i Reglen i Saltsumpe. Hovedmassen af Landet imellem Khiva, Amu Darja og de nordpersiske Bjerge er vild Flyvesandsørken, en af Verdens vanskeligst passable og farligste Ørkener; Ørkensandet, hvis Farve er rødgul, opstaar af Fastlandet, som bestaar af tertiær Sandsten, og ved Floderne. Sandhøjene er i Reglen fra 4—7 M. høje, undertiden naar de c. 15 M. De ændrer deres Form med Vinden, der om Sommeren mest er N. og N.V.; om Vinteren mest S. og S.Ø. Imellem Sandhøjene er der lerede Strækninger med smaa Høje af Sandsten. Sand- og Sandstenshøjene er fuldstændig blottede for Vegetation, men i Sænkningerne gror der hist og her en Plante. Ørkenen naar, som vi har set ved Usun Ada og Syd herfor, helt ud til Kaspi, og flere Steder ligger der her Sandklitter paa c. 15 M.'s Højde.

Kysten er meget indskaaret og har mange beskyttede Bugter, der kunde danne Anlægspladser for Skibe, men uheldigvis er der saa lavt Vand; mange Steder langs Kysten kun $\frac{1}{2}$ M., og selv 20 Km. længere ude kun 4 M. Da Egnen er øde, anløbes den ikke af ret mange Skibe, især ogsaa fordi der paa de fleste Steder ikke findes Brønde med fersk Vand. Kystlandet ved Kap Barkyn er en Lavning med Saltmoradser, der kun kan passeres midt om Sommeren og om Vinteren, naar den er tilfrossen; næsten hele Kysten er øde, enten Sand- eller tørre Saltstepper eller stenet Bred med smaa Bakker; alt i alt ufrugtbar lige fra Kap Barkyn til Tshikisljar.

Inde i Landet findes især gode Nomadepladser i Lavningen Usboi, hvorigennem man antog, at Amu Darja havde haft sit gamle Løb til Kaspi. Grunden bestaar her af slamagtigt Ler, har fortrinligt Græs og mange Arter Planter; her findes tætte Rørskove, som huser store Mængder af Vildsvin og af og til Tigere. Ogsaa Saxaulen vokser her, den bliver kun c. 2 M. høj, har meget haardt Ved og er navnlig et udmærket Brændsel, da dens Kul kan gløde 24 Timer under Asken, hvilket er af stor Betydning for Nomaderne. Mængder af Kameltorn (jantak), som ædes af Kamelerne,

vokser i Saltmoradserne, ligesom der her findes hele Skove af Tamarisk (iltshan); de bliver c. 1 M. høje, har mørkegrønne Blade og bruges til Fletværk og Brændsel; de giver en ækel Stank, naar man brænder dem og egner sig af den Grund godt til at forjage Moskitoer med. Nord for Krasnowodsk og i Landskabet Mangishlak mod Nordvest findes ogsaa en Del nogenlunde gode Nomadepladser. Disse Pladser er nu i Kirgisernes Hænder, medens den øvrige Befolkning ellers i Transkaspien bestaar af Turkomanner. Kirgiserne, der her kalder sig for Kasaker (Fribyttere), forjog i Begyndelsen af det 18. Aarh. de her nomadiserende Turkomanner, af hvilke der dog endnu findes forsprængte Rester flere Steder langs Kysten og paa Øen Tsheleken, hvor de nu arbejder for Russerne eller giver sig af med Fiskeri, som afgiver et ret godt Udbytte.

Klimaet i Transkaspien er udpræget kontinentalt; ringe Nedbør, brat Overgang i Temp. fra Dag til Nat, hed Sommer med Temp. undertiden imellem 50—60° C., raa Vinter med en Temp., der falder til $\div 25 - \div 30^{\circ}$ C. Aarets Middeltemp. er efter russiske Opgivelser $+ 15,5^{\circ}$ C. Foraaret begynder i Marts og varer til hen i Maj, Sommeren til Begyndelsen af Oktober, Efteraaret til Begyndelsen af Januar. Luften er tør og trykkende om Sommeren, man udmattes af Hede om Dagen, og selv Natten giver ofte ikke Lindring. Snefaldene er sjældne, og Sneen bliver kun liggende i længere Tid i og i Nærheden af Bjærgene. Efteraaret er den behageligste Aarstid. Et saadant Klima er selvfølgelig ugunstigt for Planterne, og dog skal der forekomme c. 500 Arter phanerogamiske Planter, hvoraf 270 vokser paa Steppen. Træerne udgør kun 17 %, fleraarige Planter 57 %.

Landet er altsaa i det hele fattigt, men dog ikke værdiløst. Vanskeligheden ligger i at berejse det; thi der er stor Mangel paa fersk Vand, trods der er fundet c. 10000 Brønde. De smaa dyrkede Strækninger er ofte meget frugtbare, Nomaderne har store Hjorde af Kvæg, og Landet synes under sin Overflade at skjule adskillige Rigdomme.

Ruslands Forbindelse med Transkaspien falder allerede i Peter den Stores Tid, fra den Tid da Landene Vest og Syd for det kaspiske Hav snart var i Persiens snart i Ruslands Hænder. Turkomannerne begyndte først Tilnærmelsen til Rusland, idet de 1713 tilbød Fyrst Bekowitsch Hjælp, da han gik paa Togt mod Khiva, hvilket som bekendt endte med, at han der blev nedsablet med hele sin Styrke. Senere sendte Turkomannerne gentagne Gange Gesandtskaber til St. Petersborg for at anmode om de maatte blive russiske Undersaatter, og da der ikke toges nogen videre Notits heraf,

erklærede de sig selv i 1802 for staaende under Rusland. I den russisk-persiske Krig i 1813 var Turkomannerne paa russisk Side, men blev nu forbitrede over Fredslutningen og søgte herefter paa enhver Maade at holde Rusland borte fra deres Land. Russerne begyndte nu at anlægge Forter langs Kaspihavets Østside, saaledes i 1833 Fort Novo Alexandrowsk ved Bugten Mertvi Kultuk helt mod Nord, 1869 Fort Krasnowodsk Nord for Balchanbugten, i Foraaret 1870 blev Punktet Tash-Arwat i Balchanbjergene, Michaelposten i Bugten indenfor Øen Tshелеken og Punktet Mulla Kara, den nuværende Jærnbane-station Syd for Store Balchan besatte. Efter Felttoget mod Khiva i 1873 erklæredes 1874 Distriktet Øst for Kaspi for russisk Terræn og underlagdes Statholderen i Kaukasus. Turkomannerne begynder nu en Række Plyndringstog mod disse Punkter og mod russiske Karavaner, hvilket medfører Straffekspeditioner fra russisk Side, og bl. a. blev nu ogsaa Terrænet ved Tshikislar Nord for Atrekflodens Munding besat af Russerne.

For nu en Gang at gøre en Ende paa Turkomannernes Røverier blev det besluttet at udføre et Hovedslag mod Tekestammen, den vigtigste af alle Turkomannerstammerne, og i 1879 afgik i Juni et større Ekspeditionskorps med Bagagen paa Kameler, Heste og Muldyr under General Lasarew fra Tshikislar for at gaa langs Atrekfloden og dens Biflod Sumbar over Kopetdagh til Achal Teke imellem Kizil-Arwat og Gök Tepé. Generalen selv døde imidlertid allerede i Tshikislar, hvorefter General Lomakin tog Kommandoen. Foretagendet var imidlertid slet forberedt, Tropperne led frygtelig paa Marchen igennem de øde til Dels ørkenagtige Strækninger og de golde Bjerge i Kopetdagh. Heden, der steg til 50° C., forårsagede talrige Solstik, og dette i Forbindelse med Dysenteri, Øjensygdomme, Mangel paa fersk Vand, Brænde og Foder til Last- og Ridedyr, gjorde, at Russerne allerede var dødsdømte, forinden de naaede Tekernes Hovedfæstning Gök Tepé (grønne eller blaa Høj). Denne forsøgte de at storme, men blev slaaede tilbage under store Tab, hvorefter hele Korpset under endnu større Tab og Lidelser gik tilbage til Tshikislar, og herfra overførtes til Kaukasus.

For at opretholde Ruslands Prestige i Asien maatte nødvendigvis en ny og bedre forberedt Ekspedition udsendes. Denne udgik i 1880 under General Skobelev. Han forberedte den meget omhyggelig og overdrog General Annenkof at paabegynde en Bane fra Michaelbugten (Usun Ada) ind i Transkaspien, og denne fuldførtes til Kizil Arwat. Besættende Punkt for Punkt rykkede nu Skobelev frem under forudgaaende nøjagtig

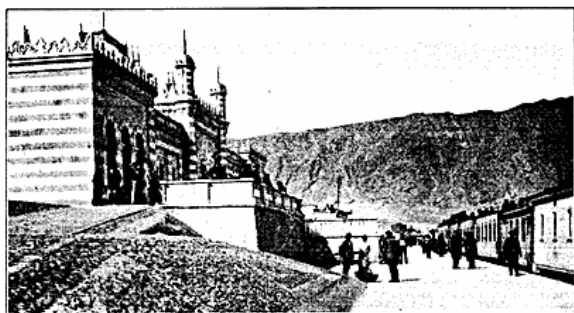
Recognoscering til Gök Tepé, der faldt under et frygteligt Myrderi den 12. Januar 1881, idet der dog mod denne indfødte Fæstning maatte udføres en regelmæssig Belejring med Løbegrave, Miner etc., forinden den kunde stormes. Der rykkedes nu frem mod Askabad, hvor Turkomannerne indtraf for at underkaste sig; et Ekspeditionskorps udsendtes under Oberst Kuropatkin til Oasen Tedshend, og der dannedes af Transkaspien et Militærdistrikt under Statholderen i Kaukasus. Krigen var hermed i Hovedsagen til Ende, da Merv i 1884 frivillig stillede sig under Rusland. 1890 blev Transkaspien et særligt Distrikt, og 1898 blev det en Del af Generalguvernementet Turkestan. Det er nu inddelt i følgende Distrikter eller Krese: Mangishlak, Krasnowodsk med Kystegnen og Øerne, Askabad, Tedshend med Serachs og Merv med Jelatan og Pendshdéh.

Men tilbage til vore Udgangspunkter Usun Ada og Krasnowodsk, hvor jeg begge Gange paa Ud- og Hjemrejsen til og fra Asien havde Lejlighed til at gøre længere ufrivillige Ophold.

Usun Ada er ligesom alle de andre beboede Punkter langs Kysten oprindelig et turkomannisk Fiskerleje, og den lille By af Træhuse, som fandtes her i 1896, og som rimeligvis i Øjeblikket ikke eksisterer mere, var fuldstændig russisk og beboedes af nogle Embedsmænd, Handlende og et Kosakdetachment. Hele Halvøen, hvorpaa den ligger, lige op til Balchanbugten og langt mod Syd, er lutter Flyvesand, hvor der hverken findes Vegetation eller fersk Vand; ved den svageste Vind kommer Sandet i Bevægelse og overdækker Banelinjen, hvorfor der kørt meget langsomt med Togene langt Øst paa lige til Stationen Mulla Kara ved St. Balchan. Tilgangen til Bugten, Michaelbugten, yder kun et c. 25 M. bredt Farvand med en Dybde af højst 3 M., og selv Skibe med 2 M.'s Dybde rodede op i Sandet. Stedet er med sine rødgyldne Sandklitter, sine Masser af sandede Øer i det blaa-grønne Vand særdeles malerisk, men byder ellers intet ud over at Fiskeriet i Bugten er ret betydeligt.

Bugten afskæres fra Kaspihavet af den store Ø Tshелеken, den største i Kaspi, som beboes af Turkomanner. Øde og elendig ser den ud, man vilde forsværge, at der fandtes levende Skabninger paa den. Den har en Længde af c. 32 Km. og en Bredde af c. 16 Km., er c. 512 □ Km. stor. Næsten hele Øens Overflade bestaar af stenede Bakker dækkede med Flyvesand til Højder af c. 20 M. Midten af Øen danner en Kedel med fattige saltholdige Stepper. Øen er ganske uden Vand, saaledes at de indfødte maa hjælpe sig ved at grave Fordybninger i Sandet, hvor

Regnvandet kan samle sig; det synker vel ned i Sandet, men her graver de nu 4—5 M. dybe Brønde, som afgiver svagt saltholdigt Vand. Vegetationen er yderst sparsom, nogle faa Kameler finder her Føden; Brønde og Grønsager maa Beboerne hente fra Fastlandet. Øen har et blidere Klima end Fastlandets Indre. Turkomannerne, som lever her i deres Filtelte, ernærede sig tidligere udelukkende af Fiskeriet; i de senere Aar gør de Tjeneste som Arbejdere ved Nobels Petroleumsboringer; idet Øen er meget rig paa Nafta og Jordvoks; desuden udvindes her Salt fra gammel Tid. Turkomannerne var selv de første Opdagere af Naftaen, de gravede Brønde og hejsede den oprindelig op i Spande; enkelte Steder vældede Naftaen tidligere op af smaa Naftavulkaner.

Jærnbanest. i Krasnowodsk.

Ganske anderledes heldig for Søfarten end Usun Ada ligger Krasnowodsk ved Balchanbugten. Her er den bedste Havn langs hele Østkysten, den er fuldstændig beskyttet mod Vinde fra Nord og Vest ved Bjærgene paa en Strækning af 7 Km. Der er dybt Vand overalt; c. 200 M. fra Kysten paa alle Sider en Dybde af c. 40 M., og Skibe med c. 14 Fods Dybgaaende kan ankre op i en Afstand af c. 40 M. fra Kysten, ja paa sine Steder endnu nærmere. Indgangen til Bugten sker igennem et bredt Farvand Syd om den lange bjærgfulde Halvø. Krasnowodsk var oprindelig et turkomannisk Fiskerleje; den russiske By blev først grundlagt i 1869 af et kaukasisk Detachment. At Jærnbanens Udgangspunkt blev flyttet hertil skyldes General Kuropatkin, der indtil 1896 var Guvernør i Transkaspien, hvor han gjorde saa uendelig meget godt for sin Provins, at alle med Sorg saa hans Forflyttelse herfra.

Byen er nu en Kresstad med c. 800 Huse, der ligger i lange Rækker malerisk langs Foden af de gølge Bjærg; egentlige Gader kan man ikke tale om. Husene, der bygges af Sten eller Ler, ligger i Rækker med

store aabne Pladser foran sig. Af Hoteller fandtes i 1899 ingen, kun et Par elendige armeniske Herberge, som selv vi, der var vante til at tage alt, som det bød sig nu i tre Aar, fandt for slemme, hvorfor vi boede i en Jærnbanevaggon under vort Ophold her. Byen har c. 7000 Indb., hvoraf Halvdelen er Russere, Størstedelen af Resten Persere samt en Del Armeniere, Jøder, Polakker og Tyskere; den har tre russiske Kirker, en sjitisk Moské og en Synagoge. Den ligger paa en stenet Grund i c. 21 M.'s Højde over Havfladen. Egnen rundt om er næsten fuldstændig vegetationsløs, og hvad der er værre er, at Stedet lider af Vandmangel, saa fersk Vand maa føres hertil i Skibe og pr. Bane Øst herfor, eller man maa nøjes med filtreret Saltvand. Der hersker en frygtelig Hede her om Sommeren; Temp. imellem 40—50° C. er almindelige, og Refleksen fra Kaspi skærer slemt i Øjnene, ligesom den ogsaa tjener til at forhøje Temperaturen, som om Vinteren sjælden gaar lavere end $\div 12^{\circ}$ C. Byen har i de senere Tider taget stærkt Opsving, og Mængder af Damp- og Sejlskibe fra russisk og persisk Kyst samles aarlig i dens Havn. Fra russisk Side beherskes Dampskibsfarten næsten fuldstændig af det store Selskab Kaukas-Merkur.

Fiskeriet, som fra Arilds Tid har været en væsentlig Indtægtskilde for Turkomannerne, er nu bleven reguleret, særlig ogsaa af Kuropatkin, under hvis Auspicer der i 1896 udsendtes to Ekspeditioner for at give Oplysninger om Fangst og Fangstmaade. Langs hele Østkysten findes gode Fiskepladser, særlig da i Kinderlibugten, Karabughas, Balchanbugten, Michaelbugten, Bugten ved Gasan Kuli Syd for Tshikislar og paa Øen Tshелеken. Stør fanges især i Mængde ved Tshikislar, og ellers fanges paa de førnævnte Steder forskellige Arter Stør, Sild, Karper, Fladfisk, Brasen etc. Rundt om ved Kysten saa vi Turkomannerne med de hvide og sorte forpjuskede Lammeskindshuer sætte Kroge ud enten fra Kysten eller fra deres smaa smalle Kanoer, der hules ud af en Træstamme. De Indfødte fisker kun med Kroge og venter ganske rolig til Allah giver dem en Fisk; de er ikke til at formaa til at anvende Net, som jo fordrer en stadig Passelse, hvad ikke ligger for disse Asiater. Nu drives Fiskeriet i større Maalestok af Russerne fra store aabne Sejlbaade, ja ogsaa fra Dæksbaade, større Fiskeskonnerter og Dampskibe; de sidste holder især til ved Bugten Karabughas. Sælhundefangsten, der er Statsmonopol, drives mest paa Øerne ud for Mangishlak, hvor Turkomannerne sniger sig ind paa dem i deres Baade og slaar dem ned med Køller.

Baade Jomuterne, som den herboende Turkomannerstamme kaldes, og Kirgiserne i Krasnowodsk's nordlige og østlige Egne har og har navnlig haft et godt Udbytte af Jagten; den er vel gaaet en Del tilbage, men er dog endnu en ret væsentlig Indtægtskilde. Jagten paa Tigere, Pantere og Ræve, Ulve og Antiloper drives ligesom Fuglejagten mest af Kirgiserne i Kresen Krasnowodsk og i Mangishlak. Til Fuglejagten bruges Falke og til Sturvildtjagten Vindhunde. Kirgiserne jager altid til Hest, da det er imod deres Natur overhovedet at færdes til Fods. Jagten gælder for en meget fin Sport, og særlig udmærkede Jægeres Grave udpyntes med Horn og Flag paa Stænger ganske som de muhammedanske Helliges Grave, ligesom der sker Valfarter til dem. Turkomannerne giver sig mest af med Jagt paa Vandfuglene i Kaspi og i Indsøerne; de jager dem dels fra deres Kanoer, som de dækker med Grene af grønne Tamarisker, for at Fuglen ikke skal opdage dem; ved Stranden bærer de ofte en Skærm af flettede Tamarisker foran sig paa Jagten. Desuden har de en meget morsom Maade at jage paa ved Søerne og ved Kysten paa lavt Vand, hvor de fanger Fuglene med Hænderne. Til dette Øjemed anvender de en stor Vandmelon, som de udhuler og sætter paa Hovedet, et Par smaa Huller udskares til Øjnene. Med denne Hovedbeklædning vader de ud i Vandet, saa det naar dem til Halsen, og saaledes at der af Jægeren kun ses Melonen, der synes svømmende paa Vandfladen. De staar nu ganske rolig timevis i Vandet paa de Steder, hvor Fuglene plejer at komme, og naar disse nærmer sig Melonen, griber Jomuten dem ved Benene og trækker dem straks ned under Vandet, hvor de fastholdes, for at de ikke skal skræmme de andre af Flokken. Af Fuglevildt paa Kaspi ser man især Mængder af hvide Svaner, Gæs og Ænder og forresten et Utal af andre Vand- og Vadfugle.

Bjærgene Nord for Krasnowodsk og Balchanbugten bestaar af Kæden Kubadagh og adskilt fra denne ved en Pasovergang fra Nord fortsættes de i Kurjanindagh. Disse Kæder er trods deres forholdsvis ringe Højde ret vanskelige at bestige, og staar navnlig lidt Øst for Krasnowodsk lodrette som en Mur ned til den smalle Bred. Hovedbestanddelen af dem er Sandsten og Skifer, men der findes ogsaa haardere Stenarter i Form af Granit og Porfyr. Her som næsten overalt langs Kysten findes Nafta og Jordvoks, og i den senere Tid er her fundet store Lejer af Stensalt, samt Svovl, Salpeter, Stenkul, Jærn og Bly. Udvinningen af Bly har allerede været foretaget af Turkomannerne; den Tid, de var uafhængige, samlede de her og ved Atrak-

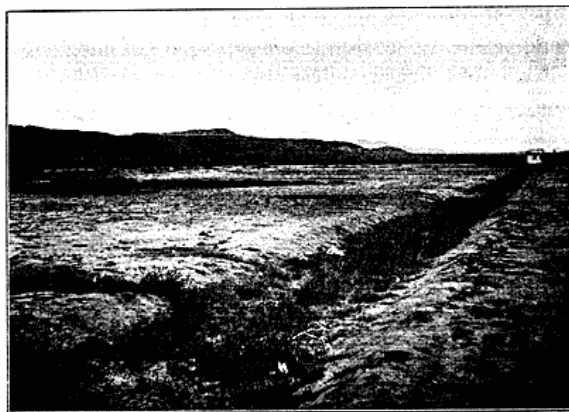
floden Bly til deres Kugler. 8 Km. nordøst for Krasnowodsk findes mægtige Lejer af Kalksten og Gips. Jeg gjorde flere Smaature op i Kubadagh, hvorfra der var en udmærket Udsigt mod Syd over Ørkenen ved Michaelbugten og mod Nord over lave Rygge med fattig Vegetation og Saltmoradser. Bjærgene var overalt uhyggelig golde. Medens vi opholdt os her, kom den ene Kirgiserkaravane efter den anden med store Laster af Salt, Gips, Skind og Vildt læssede paa Kameler ned til Stationen; alle var klædte i Skind fra Hovedbæklædningen til Kaftan og Støvler, og alle havde de et udpræget tyrkisk-mongolsk Udseende, hvilket ellers ikke er almindeligt, hvor de paa andre Steder færdes paa den russiske Grænse. Da jeg her færdedes imellem Kirgisere lige fra Kinas Vestgrænse til Kaspi og Aral havde jeg ellers Lejlighed til at se, at den mongolske Type, efterhaanden som man kom mod Vest, udviskedes mere og mere, og Kirgiserne oppe ved Amu Darjas Udløb i Aral lignede oftest Russer eller russiske Tatarer.

*Til Stationen Mulla Kara, Store Balchan,
Askabad etc.*

I 1898 afgik vi med Toget henad Aften fra Krasnowodsk, og c. 10 Minutter før Togets Afgang mødte en betydelig Styrke af elegant uniformerede Gendarmere og stillede sig op paa Linje med c. et Par Skridts Mellemrum langs hen ad Perronen for at holde Øje med Toget og de afrejsende Passagerer. Det saa en Del mere krigersk ud, end da jeg i 1896 afrejste fra Usun Ada, men Forholdene i russisk Asien var ogsaa i den mellemliggende Tid blevne uroligere, og dels hørte vi om og var ogsaa selv flere Gange Vidne til Opstande og Uroligheder fra de Indfødtes Side. Fra Krasnowodsk følger Banelinjen langs Nordsiden af den lange smalle Balchanbugt, der gaar langt ind i Landet til Syd for Store Balchanbjærgene. Den menes af nogle Geografer at være Mundingen af Oxus eller Amu Darjas gamle Løb igennem Usboi, der netop støder til her imellem Store- og Lille Balchanbjærgene. De nøgne Bjærgene ved Krasnowodsk staar langs Bugten stadig stejle som Mure ned til denne, og flere Steder har man maattet hugge sig Vej ind i Siden af Bjærgene. Inden vi havde naaet Enden af Bugten, var Mørket indtraadt, og vi sov os nu igennem Landet lige til Gök Tepé.

I 1896 lod vi Salonvognen hefte paa et Tog, som afgik henad Eftermiddagen, og gav Ordre til at lade den sætte af ved Stationen Mulla Kara tæt ved Store Balchan. Paa en uhyre let Maade, siddende paa

Vognens Platform, foretog vi paa denne Strækning en Rejse igennem vild Flyvesandsørken. Vejret var roligt, men desuagtet kørte Toget ganske langsomt, da man ikke kunde vide, om en eller anden pludselig opstaaende Hvirvelvind havde dækket Skinnerne til med Sand. Overalt øjnedes kun rødgult og gulgraat Sand i det uendelige. Sceneriet lignede et bølgende Hav, der pludselig var bragt til Ro, og den nedgaaende Sol kastede et henrivende Farveskær over alle de halvmaane- eller hesteskoformede Sandhøje, som næsten alle husede inde i Rundingen en lille Dusk Rør eller en lille Tamarisk, der var Aarsag til Sandhøjenes Form. En enkelt Banevogter traskede møjsommelig afsted i Sandet langs Linjen med sit Gevær med den paasatte Bajonet, vi passerer hans lille malede Træhus, som

Udsigt fra St. Mulla Kara over Lersletter til St. Balchan.

ligger midt i Sandet, i Sandhed en skrækkelig Bestilling at være Banevogter her, kun med Selskab af en Del Firben, Ørkenslanger og Kuglebiller, hvilke sidste forresten hører til nogle af de mest underholdende Insekter, man træffer i Ørkener og Stepper. Vi saa dem i Masse baade her og senere inde i Stepperne langs Banen. Alle havde meget travlt med at flytte omkring med den Kugle af sammenæltet Gødning, hvori de gemmer deres Æg. Billerne er kulsorte, bliver to Tommer lange og bevæger sig meget livligt og hurtigt. Naar de transporterer Kuglen, der er ligesaa stor som Billen, løber de altid baglæns og holder Kuglen imellem Bagbenene. Meget morsomt er det at se dem trille disse Kugler opad Skraaninger, hvor Kuglen ofte ruller ned for dem; men de trættes ikke, snart er de nede igen for at hente den. Naar Toget nu og da gjorde Holdt, morede vi os med at hjælpe dem opad, hvilket de lod til ikke at tage os ilde op; thi tværtimod at

løbe forskrækkede bort, blev de endnu ivrigere, maaske dog af Frygt for at Kuglen skulde blive dem frataget.

Da vi den næste Morgen vaagnede op ved, at vor Tjener Aleksander bragte den dampende Samovar ind med de i Rusland uundværlige Kaffebrod (Suchari), som egner sig udmærket til Brødproviant her, da de holder sig godt i lang Tid, saa vi igennem Vinduerne et helt andet Syn, end det Dagen før havde ydet os. Vi holdt ude i en blomstrende Steppe, og mod Øst begrænsedes Horisonten af græs-, blomster- og buskvoksede Bjerge. Ensomt stod den hvide Salonvogn ved den lille Station, milevid var Udsigten til alle Sider, en enorm Stilhed herskede her i disse ubeboede Egne, en Stilhed der virker saa velgørende for den, der kommer fra de tæt befolkede Egne i Evropa, og som man kun finder den i Ørkener, Stepper og arktiske Egne. Ud over en Russerkone i spraglet Bondedragt, som stod og vaskede Tøj ved Stationen, saas ikke et Menneske; dog længe havde vi ikke betragtet Terrænet, før vi havde mindst en Snes Mand omkring os bestaaende af Tartarer med Pelsbaretter og nogle Kirgiser og Kosakker; de sidste stammede fra et lille Detachment i Nærheden. Det gik os her som saa mange andre Steder i Mellem- og Centralasien; man gør Holdt med Toget eller med sin Karavane i Ørkener eller Stepper, man tror sig helt aflukket fra Berøring med Omverdenen, og pludselig kommer en hel Bande til Syne, som om den var skudt op af Jorden; man fatter ikke, hvorfra de kommer. Salonvognen havde her trukket dem til; thi den maatte vel betyde, at her var en Skilling at tjene. Enhver i den ankommende Forsamling havde noget at tilbyde os. Kirgiserne vilde skaffe os Faar til Slagtning, Tartarerne vilde være Lastdragere og Kosakkerne dels danne Eskorte og vise os, hvor der var Pantere, Antiloper, Vildsvin og meget andet at skyde. Vi besluttede at blive to Dage her for at gøre Ekskursioner i Store Balchan, og traf derfor Aftale med Kirgiserne om at bringe os nogle Kameler, som kunde transportere os og fem af Kosakkerne og Tartarerne ud i disse Bjerge, som kun laa c. 15 Km. fra Stationen.

Vejret var noget skyet om Morgen, det regnede lidt af og til, og Jorden var gennemtrukket af Fugtighed som en Svamp, som den altid er her paa denne Tid af Aaret. Vi gjorde os hurtig færdige til at forlade vort rullende Hotel, tog nogle Konserver og Brød med i vore Tasker, udstyrede os til Jagt og iøvrigt ellers til at se Terrænet her omkring. Længe varede det ikke, før vi saa vort Pragteksemplar af en fænomenal grim Kirgis med sin Søn komme med fem store Ka-

meler. Pakningen var snart færdig, da vi skulde tilbage igen om Aftenen. Det var noget uvant for os at skulle bestige en Kamel, næppe havde nogen af os set andre Kameler end de forkrøblede Stakler i Evropas zoologiske Haver, endsige redet paa dem, og Kirgiserens Kameler var endda ualmindelig store og velvoksne. To til tre maatte tage Plads imellem Dyrenes Pukler, og det kneb saa stærkt med at komme op paa dem, at vi hentede en Stige fra Stationen for at komme om Bord paa disse Ørkenskibe. Kirgiserens Maade at sidde op paa er ellers at lade Kamelen lægge sig ned. Kirgiseren havde i klog Forudseenhed bundet alle Kamelerne sammen bag hverandre, idet han kendte Evropæernes Mangel paa Kendskab til at styre en Kamel; men det passede ikke os, vi vilde ride hver for sig. Resultatet heraf viste sig i Løbet af mindre end et Minut, sikkert ingen af os var havnede i Balchanbjergene, men Gud ved hvor; thi vi forstod ikke at styre Dyrene ved Hjælp af det primitive Ridetøj, der kun, hvad Styremidlerne angik, bestod af et Stykke Reb, der var fæstet til Pinden, som bores igennem Kamelens Næsebor. Vi spredtes for alle Vinde, idet Kamelerne løb efter Græsgangene, og Kirgiserne fik saa travlt med at samle os sammen igen, hvorpaa de atter blev bundne til hverandre. Kirgiseren red forrest og under Spøg og Latter, som selv Kirgiseren, der var Alvorsmand som alle Kirgisere, de to Dage, vi var her, deltog i. Vi steg op paa Toppen af Store Balchan, besaa hver større Bjærgdal og red paa Steppen rundt om Bjærgknuden, hvis Omkres er c. 110 Km., vi levede af vore Konserver og lidt Kød stegt paa Spid af en Tartar, og spiste Pillaf en Gang under vort Besøg i en nærliggende Kirgiser-Lejr.

Store Balchan bestaar af en Bjærgryg med Hovedretning omtrent i Ø. V., hvorfra udgaar utallige Grene mod Syd og et Par enkelte mod Nord. Rundt om er den omgivet af en smal Bræmme af mere eller mindre frugtbar Steppe, som mod Syd og Øst gaar over i Usboi, der rimeligvis er en gammel Havarm og ikke Oxus gamle Løb; dog staar dette Problem endnu ikke ganske klart løst; og uden om denne Bræmme ser man lutter Ørken med Flyvesands høje, hvor der kun groer en enkelt Tamarisk eller en Tue Rør. Mod Nordvest dannes Overgangen fra Balchan til Bjærgene Nord for Balchanbugten af nogle græsklædte Bakker. Store Balchan og Lille Balchan Syd herfor danner uden Tvivl sammen med Bjærgene ved Krasnowodsk den nordvestlige Forlængelse af Parapamissos; idet de er byggede ganske som denne og det østlige Kaukasus. Store Balchans Grundfjæld bestaar ligesom de andres af

Granit og Porfyr, og over dette ligger der stejlt foldet Sandsten og Lerskifer. Bjærgene er paa deres nederste Skraaninger bevoksede med et Flor af Blomster og Græsser, og i deres idylliske, ofte meget snævre Kløfter vokser Tamarisk, Saxaul, vilde Roser, Kameltorn og flere Buskvækster. Alt stod frodigt nu i Maj Maaned, men langt kommer vi ikke ind i Juni, før Solen afsvider det grønne, og den enorme Tørke hærder Lerbunden til Cement. Vandløb findes her nemlig kun faa af, og de enkelte smaa Bække, som nu rislede ned igennem Slugterne, udtørres ganske om Sommeren. Ovenfor de græsbevoksede Skrænter skinner Bjærgene i blaagraa Farver og bestaar i Hovedsagen af goldt Skifer og Sandsten. Bestigningen af dem voldte ingen særlig Vanskelighed, overalt var der Afsatser nok i Klipperne, som man kunde kravle op paa.

Fra Bjærgenes Kam havde vi en glimrende Udsigt over Terrænet i alle Retninger, og jeg maa med Vambers indrømme, at der ser skrækkelig øde og forladt ud. Mod Syd og Nord Flyvesandsørkener, mod Sydøst Ørkener og Lille Balchans golde Bjærg, mod Nordvest fattige Stepper, golde Lerflader, Saltørkener og Saltsumpepytter. Mod Nordvest kan man herfra se helt op til Karabughas (Sorte Bugt) med den flade grundede saltglinsende Strand. Steppebræmmen omkring Bjærgenes Fod er paa sine Steder dog yppig frugtbar, man vader i et Hav af Græsser og utallige Arter Blomster: Liljer, Brudelys, Korsblomster, Tulipaner og mange andre, men der findes ogsaa Afbrydelser af næsten vegetationsløse Flader, store lerede Strækninger, hvor der kun med meget store Mellemrum findes en Græstue eller en enkelt Rhabarber med mægtige Blade, der syntes skabte til at forhindre Solen i at udtørre Fugtigheden i Nærheden af dens Rod, som gik umaadelig dybt ned i Jorden, flere Pletter var dækkede med en tyk Skorpe af Salt, der glinsede i Solen og tog sig i Afstand ud som en Sø. Hvor Saltet laa, var der altid sumpet Undergrund, og det var oftest vanskeligt eller umuligt at vade over.

Det Storsvildt, som Kosakkerne havde lovet os, saa vi intet til, derimod var der ingen Mangel paa Fuglevildt. Vi skød Bekkasiner, de smukke blaa Mandelkrager, Bislugere, Rosenstære, en smuk Hejreart, Falke og Trappæs; især fandtes der ligesom i Transkasiens østlige Egne i Tedshend og Merv Oasen uhyre Mængder af Styltelebøer med de morsomme lange spinkle røde Ben. Jeg har senere prøvet at spise Styltelebøer, hvad jeg ellers ikke har hørt Folk gøre, og jeg fandt, at de smagte ligesaa godt som Bekkasinerne. Af andet Vildt skød vi en Del Harer og Springmus, og vi var desuden

saa heldige at fange et af de store Ørkenfirben; det var c. 1 Alen langt og mindede ikke lidt om en Krocodile. En af Tartarerne kastede sig over det og holdt det fast ved at klemme Hænderne om Halsen paa det, hvilket ikke er uden Fare, da de baade river og bider godt. Vi fangede tillige en mærkelig lille Pindsvineart og nogle smaa Slang; forskellige Arter af Firben med røde Hudlapper paa Hovedet fandtes her et Utal af.

At Terrænet rundt om maatte være fattigt, derpaa tydede Kirgisernomadernes ringe Antal (Efter russiske Kilder skal der i hele Transkaspien være c. 67000, hvoraf de fleste nomadiserer paa Mangishlak, ved Krasnowodsk og i Ust-Urt) og deres tilsyneladende Fattig-

Vor Kirgiser fra St. Balchan med sin Hustru.

dom. Hjorderne af Faar og Geder var her smaa, derimod fandtes gode Kameler i større Antal. Af disse sidste har Kirgiserne under Russernes Herredømme en ikke ringe Fortjeneste, de sælger dem til Militær- og Proviandttransporterne, dels lader de sig med deres Kameler leje ud til at udføre Arbejder ved Baneanlæg etc. Vi besøgte vor Kirgisers Lejr, der bestod af en halv Snes Filttelte, hvis runde Træstel var dækket med hvid-brunt Filt, som de selv laver. Der saa fattigt ud i Teltene, kun nogle simple Filttæpper og enkelte Skind dækkede Jorden, og paa de fleste Telte (Kara-oj = sort Hus) hang Teltet i Laser. Kirgiserne var af udpræget mongolsk Type, de gik klædte i hvide Bomuldsskjorter og Bukser, hvorover en vateret Bomulds- eller Skindkaftan, og paa Hovedet bar de fleste et Stykke sammen-syet Skind, der om Vinteren erstattes af en umaadelig

stor Skindkyse. Fodbeklædningen bestod af brungarvede Læderstøvler med spidse Snuder. Kvinderne gik i brune Kameluldskaftaner og over Hovedet var viklet en ubestemmelig Bunke af Bomuldstøj. Kirgiserne viste sig at være overordentlig gæstfri og venlige, de lod servere Te for os samt gæret Hoppemælk, der hældtes ud af en Skindpose, og Pillaf, Asiaternes nationale og mest yndede Ret.

Om Kirgisernes Herkomst fortælles følgende morsomme Sagn (Krahmer, Transkaspien): Paa en asiatisk Khans (Alatshas) Besiddelser blev der født tigerplettede Folk, disse var foragtede og frygtede, fordi man betragtede dem som Djævlens Afkom. Khanen befalede, at man skulde tage Livet af de Mødre, som fødte saadanne Børn, ved at drukne dem i urent Vand. Nu hændte det imidlertid, at Khanens første Yndlingshustru fødte en saadan plettet Skabning, som ovenikøbet skulde være hans Tronfølger; Khanen vilde gerne skaane Hustruen og lod sin Vrede gaa ud over Folket ved at lade mange uskyldige dræbe, indtil det tilsidst bad ham om at holde inde med Grusomhederne. Hans Vesir raadede ham til at skaane Moderen, saafremt hun ikke fødte flere Børn af den Art, og at skille sig af med Sønnen ved at sætte ham ud i Steppen og medgive ham til Trøst 40 Jomfruer (kyrk kys). Khanen fulgte Raadet, og fra den udsatte Tronfølger stammer Kirgiserne. Af Ordet kyrk kys mener Radloff, at Benævnelsen Kirgiser skal være opstaaet; hvorimod jeg ved mine Undersøgelser er kommet til, at det maa være opstaaet af Kirr-gess (Kirr = fattig Steppe; gess af gesmak = vandre), som betyder Steppevander; dette Navn kunde de altsaa have faaet af de bosiddende tyrkiske Folk i Oaserne. Om Ordet Kasaks (Fribytter) Oprindelse har Kirgiserne følgende Legende: „Kirgiserne var en Gang paa Marche igennem Stepper og Ørkener, hvor der manglede Vand, og en af deres mest afholdte Førere blev tilsidst saa udmattet af Tørst, at de maatte efterlade ham i Ørkenen. Da aabnedes Himlen pludselig, og en hvid Gaas (Kas—ak el. Gas—ak; Gas. pers. Gaas, ak. tyrk. — hvid) viste sig og bragte Vand til Hærføreren, hvorved han levede op igen. Gaasen forvandlede sig til en smuk Jomfru, som han tog til Ægte, og dette Pars Efterkommere kaldte sig Kasaker.“

Kirgiserne er her som alle andre Steder meget grimme Folk baade for Mændenes og for Kvindernes Vedkommende. Ansigtssfarven er brunsort, Kindbenene fremstaaende, Næsen fladtrykt. Skægget bestaar af faa Fimrehaar. De er næsten alle duknakkede, sjælden ser man en Kirgiser med rank Holdning. Dertil kommer at baade Mænd og Kvinder er hjulbenede og har en

sjokkende Gang, der kommer af den megen Sidden til Hest. De er oftest godmodige og flere af dem gæstfri, men samtidig forslagne, saa man kan vente sig alt af dem, hvorfor der maa en fast haard Haand til, for at man i Længden skal kunne færdes uantastet imellem dem. Paa den anden Side yder de under streng retsindig Behandling den rejsende Evropæer ganske uvurderlige Tjenester paa Grund af deres fænomenale Terrænkendskab og deres Udholdenhed. Naar man som vi her kom paa første Besøg i deres Lejr, blev man altid udspurgt i det uendelige; thi Nysgerrighed er en af deres særlig fremtrædende Egenskaber. Jeg var den eneste, der talte tyrkisk (osmannisk); men det var med stor Vanskelighed, at jeg gjorde mig forstaaelig for dem, da den Dialekt, de taler, er ret betydelig forskellig fra osmannisk tyrkisk, og desuden er deres Sprog stærkt spækket med mongolske Ord, og her paa dette Sted ogsaa med persiske Gloser. Kirgiserne er her Sunnitter d. v. s. af Navn; thi den islamitiske Religion spiller ikke nogen stor Rolle for dem. De er egentlig talt Hedninger, og det at sværge ved Koranen tager de sig meget let, hvorimod de har Respekt for deres gamle hedenske Ed, som lyder: „Satan tage min Sjæl, om jeg o. s. v.“ De lever i deres Filttelte baade Sommer og Vinter, og der samles aldrig Foder til Hjorden for Vinteren; den maa selv finde Føden ved at skrabe i Sneen. Kirgiserne har Lov til at have fire legitime Hustruer og saa mange Slavinder, de ønsker eller har Raad til. Kvinderne gaar aldrig tilslørede, og de unge Piger har Lov til at færdes imellem Mændene, som de lyster, naar der blot ikke kommer Følger. De gifte Kvinder maa forrette næsten alt Arbejde. Skilsmisser er efter deres eget Udsagn let opnaaelige. Vil Kvinden ikke leve sammen med sin Mand, kan hun gaa, naar hun lyster; hun maa kun betale den Pris tilbage, som Manden har givet for hende. Vil Manden ikke have sin Kone, jager han hende simpelthen bort; dog kan de to ældste i Stammen, Aksakalerne, i Reglen forhindre, at sligt sker uden gode Grunde, f. Eks. Ægteskabsbrud.

Begge de Dage, vi opholdt os i Balchan, var vi paa Besøg i Lejren, hvor vi fotograferede og gjorde Studier iblandt dem under de venskabeligste Forhold. Dette forstyrredes kun af deres Masser af bidske men fortræffelige Vogterhunde, der hvert Øjeblik forsøgte Attentat paa os og gjorde en Helvedslarm, saa længe vi var i Lejren.

Aftenen før vi skulde rejse, indbød Forstanderen paa den lille Jærnbane-station os til en lille Fest i sit Hus, hvilken vi tog imod. Da vi kom ind paa Stationen, saa vi, at han havde ryddet den lille Ventesaal

til Bal, hvilket allerede var i fuld Gang. Til Tonerne af to Kosakkers Harmonikaer dansede nogle Armeniere og Kosakker med Soldaterkoner, Forstanderens Kone og hendes to Døtre. Til stor Morskab for Soldaterne forsøgte vi os ogsaa i Dansekunsten, men det viste sig ganske umuligt at faa vore evropæiske Dansetrin i Trit med de russiske, hvorfor vi foretrak at lade os underholde med russiske Kosakdanse, der mere er en Art Gymnastik end Dans, og til hvis Udøvelse der skal en lang forudgaaende Træning.

Den næste Dag lod vi Salonvognen spænde paa et ankommende Godstog, og snart var vi ude af den frugtbare Steppe og kom igennem Lerstrækninger bevoksede hist og her med Rhabarber og Saltørkener som glinsede i Solen. Vi passerer den lille Station Bala Ishem, hvor der findes Nafta- og Saltlejer; af et kegleformet Bjærg vældede her tidligere Petroleum og Slam, Vi kom ud i Ørkenen, som imellem Store og Lille Balchan forbinder Kara Kum med Ørkenen Øst for Usun Ada. Hele Dagen igennem kører vi i Ørken i det uendelige. Overalt mod Nord ser man det bølgende Sandhav, saa langt Øjet rækker. De smaa Stationshuse ligger imellem Sandklitterne, ofte er Sandet føjet helt op paa Murene; alt ser forbrændt ud, selv Beboerne ser ud, som om Ørkenheden havde fortørret dem. Flere Steder var der dog en Del Vegetation, f. Eks. ved Stationen Pereval var flere nu hvilende Sandklitter overspændte med et helt Netværk af forskellige mange Meter lange Planterødder, og ved Stationen Kasanshik voksede adskillige Tamarisk og Saxaul. Temperaturen var allerede nu c. 28° C., og Varmen slog med enkelte Vindstød ind fra de hede Sandklitter paa hvilke Firben og Kuglebiller morede sig. Trods Ørkenens øde Udseende er der noget overordentlig betagende ved den, de bølgende Sandhøje med de fine Farvesammenstillinger ligesom drager en ud i den mægtige Ensomhed, hvor Fantasien har saa rigt Spillerum. Ligesaa øde som Terrænet er mod Nord, ligesaa goldt er det mod Syd. Vi kører langs Lille Balchans og Kurjendaghs Fod, hvor Udsigten stadig spærres af de næsten vegetationsløse Bjerge, der skinner i blaagraa og violette Farvetoner, og er furede af en kaotisk Forvirring af Dale. Henad Eftermiddagen begynder Vegetationen atter at tiltage, Tamariskerne bliver tættere og tættere; Rør, Græstuer og Rhabarber viser sig stadig i større Antal, Ørkenklitterne viger stadig mere og mere mod Nord, snart ser vi dem tegne sig som kun en lav Randkæde, og vi er nu atter inde i frugtbare Stepper, som fortsættes lige til Byen Ljutfabad sydøst for Transkasiens Hovedby Askabad.

Vi er nu inde i Achal Teke Oasen, som den

kaldes, en smal Strimmel Land langs Foden af den persiske Nordrandkæde Kopetdagh. Her skifter baade Land og Folk Fysiognomi. I Stedet for de ludende Kirgisere møder vi de stolte ranke Turkomanner, som knejsende med den mægtige Pelshue paa Hovedet gaar omkring, som om de havde en Lineal igennem Ryggen; langs Banen ser vi dem færdes som Banevogtere, og ved Stationerne møder altid store Flokke ved Togets Ankomst. Landet har overalt et venligt og frugtbart Udseende, langt op paa Bjergskraaningerne er der grøn Græsvækst, ved Bjærgenes Fod findes dyrkede Marker, der overrisles ved Hjælp af Kanaler ud fra de mange smaa Floder, som løber ned fra Kopetdagh og frugtbargør den herlige Lössjordsbund. Det er Bjærgkæden Kopetdagh, der udelukkende er Skyld i, at denne c. 20 Km. brede Strimmel Land er erobret fra Ørkenen Kara Kum; thi i disse samles ikke ringe Snemængder, ligesom en Del Sne fyger sammen ved Bjærgenes Fod og væder Jorden i Foraartiden; uden denne Vanding vilde Terrænet ligge hen som en Ørken, da Regnen fra Maj til ofte hen i Oktober kun er et Kuriosum, og Tørken om Sommeren frygtelig. Det er da ogsaa kun den Del af Oasen, som ligger nærmest Bjærgenes Fod, der hele Aaret kan forsynes med Vand; c. 10—12 Km. fra Bjærgenes Fod gaar Oasen efterhaanden over i Steppe, som bliver fattigere og fattigere, indtil den gaar over i Ørkenen mod Nord. Men alt i alt er det et frugtbart Stykke Land, og Befolkningen, som væsenlig bestaar af Tekketurkomanner (Gedebukketurkomanner), den næststørste og kraftigste Turkomannerstamme, som Russerne kalder Tjekinser, er meget talrige (Sarykturkomannerne omkring Merv er den talrigste Afdeling). Overalt ser vi store Lejre af runde bikubeformede Telte enten dækkede med Filt som Kirgisernes eller ogsaa og hyppigst tækkede med Rør. Ofte kunde der være flere Hundrede saadanne Telte samlede til en stor Teltby, og rundt om dem græssede store Flokke af de langhalsede korthaarede Turkomannerheste, Okser, Kameler, Dromedarer, Faar, Æsler og Geder, som paa denne Tid vadede i et Hav af Græs og Blomster, især utallige Valmuer. Dette Turkomannerfolk, imellem hvilket jeg i længere Tid har haft Lejlighed til at færdes, er et tyrkisk Folkeslag, som efter deres eget Sigende, hvad ogsaa er det sandsynligste, er kommet hertil fra Nord-øst; nogle siger fra Tian-shanbjærgene, men noget bestemt i saa Henseende ved vi ikke. De taler en tyrkisk Dialekt, som er stærkt blandet med persisk og i saa høj Grad forskellig fra osmannisk tyrkisk, at man med dette Sprog saa at sige ingen Vegne kommer imellem dem. Deres Sprog er forøvrigt mærkeligt nok lidet

undersøgt. De lever alle som Nomader i deres Telte Sommer og Vinter, men som en egen Art Nomader, idet de næsten aldrig flytter Lejrene. De er en Art fastboende Nomader, der stadig lever med deres Hjorde hver paa sit Overdrev; deraf komnier det ogsaa, at deres rørtækkede Telte mere er en Slags faste Hytter, der ganske vist kan flyttes, men med meget større Vanskelighed end Filteltene, som i Løbet af faa Minutter kan tages ned og pakkes paa Lastdyrene. De driver ogsaa betydeligt Agerbrug; flere Steder saa vi dem pløje med Træpløve forspændte med Kameler eller Dromedarer.

Mærkeligt nok falder det ikke Turkomannerne ind at bygge faste Lerbuse, som ellers bruges af Agerdyrkere i Asiens centrale Egne; de eneste faste Huse, som undertiden findes ved Teltlejrene, er de saakaldte Michman- eller Mehemankhanas (Gæstehuse), hvori Hovdingen indkvarterer sine Gæster (Egentlige arvelige Hovdinge eller Fyrster findes ikke; i Forsamlingerne fører valgte fremragende og rige Folk an; men deres Magt rækker i Reglen ikke ud over Tiden for en bestemt indtraadt Situation, i hvilken Stammen mener at ville optræde som saadan). Enkelte Steder findes store Moskéer byggede i Reglen af Ler eller soltørrede Mursten og kun sjældnere byggede af brændte Tegl, eller et Karavanseraj, hvori de rejsende Handelskaravaner kan gøre Holdt i Sikkerhed og endelig Gravkamrene over deres hellige og fornemme afdøde Mænd, ellers bestaar alle Boliger af Telte. Forat skærme sig mod Overfald, hvilke skete hyppigt i tidligere Tid, da Turkomannerne næsten altid laa i Strid med de omliggende Lande, byggede de Forter eller rettere de indhegnede en Plads med høje Mure med Bastioner og Taarne og trak sig herind med deres Telte og Hjorde, naar Fjenden nærmede sig, for da atter at flytte ud, naar Faren var overstaet. Saadanne Borge og Ruiner af dem ses trindt om i Mængde langs Banen og mange af dem er overordentlig solidt byggede. (Turkomannerne og deres Forter har jeg nærmere beskrevet i dette Tidsskrifts 18. Bd. Hefte I—II). Turkomannerne i Achal Teke Oasen er nogle særdeles velvoksne Karle, sande Gardegrenaderer at se paa, saa det er ikke til at undres over, at deres Røverier og Slavejagter har været en Gru for de omliggende Egne.

Vi passerer paa vor Fart mange smaa Stationer, ved hvilke der altid findes smaa russiske Kolonier, og hvis Omegn myldrer af de Indfødtes Lejre. Henad Eftermiddagen naar vi til Stationen Kizil Arwat, som ligger 105 Meter over Havet. Denne frugtbare og rigt befolkede Plet var indtil 1886 Jærnbansens Endepunkt,

hvori Centralbestyrelsen og Banens Værkster var koncentreret; nu er disse flyttede til Askabad. Kizil Arwat er dog stadig en stor Koloni, den har c. 4000 europæiske Indbyggere, hvoraf de fleste er beskæftigede ved Banen. De store Anlæg af Maskinhuse og Værksteder giver den Indtrykket af en Storstad, den har baade russiske og armeniske Kirker og muhammedanske Moskeer og er i det hele en By i Opkomst. Store Plantninger af Akasier er rundt om foretagne af Kuropatkin, og Luften var opfyldt af alle Arter Fugle.

Tjekinser fra Gök Tepé.

I Løbet af Natten kørte vi paa denne Tur direkte til Stationen Gök Tepé, som vi naaede tidlig paa Morgenstunden. Den har faaet Navn efter den her liggende Turkomanerfæstning, som det kostede Russerne saa store Ofre at tage. Vi tog en Udflugt til dette Fort eller rettere Komplex af Forter, hvis Ruiner var i høj Grad imponerende; de ligger imellem nogle smaa Floder, hvorfra Terrænet rundt om er vandet ved Kanaler. Frugtbart og veldyrket er her overalt, Oasen er tæt befolket af Turkomanner, og der findes flere russiske Bønderkolonier. Bomuld og Tobak trives her ypperligt, ligesom Vin- og Havedyrkning spiller en stor Rolle. Vi kom just tidsnok tilbage til Stationen til at træffe et hurtig kørende Posttog, og med dette naaede vi snart Hovedbyen Askabad, Generalguvernørens Residens, idet vi kører igennem dejlige græsbevoksede Stepper og dyrkede Egne stadig med Udsigt til grønne Bjærgskraaninger mod Syd. Vort Tog medførte en lang Række Vogne med store lukkede Vandkar af Træ, som skulde paafyldes i Askabad og derfra føres videre til Græsestationerne Askabad, Tedshend og Merv, og med dem svingede vi ind paa den store Station, der saa helt æventyrlig europæisk ud. Da vi steg ud paa

den lange Perron, saa vi, at hele Stationen var pyntet med Flag og Guirlander, og paa Piller og Flagstænger var der opsat Skjolde med arabiske Paaskrifter; Galla-klædte Officerer og Soldater stod opstillede paa Perronen. Vi fik snart at vide, at Emiren af Bokhara i Løbet af faa Minutter vilde ankomme til Byen med sit eget Tog, hvor der skulde finde en officiel Modtagelse af ham Sted, inden han som sædvanlig hvert Foraar tog sig en Lysttur til Badene i Kaukasus. Da vi allerede paa Udturen til Pamir agtede at besøge Emirens Hovedstad Bokhara, var det af stor Vigtighed for os at blive modtagne i Audiens forinden, og vi fik derfor i Hast aftalt med den tilstedeværende kommanderende General, at han skulde forestille os for Emiren sammen med de russiske Officerer.

Lidt efter rullede Emirens Tog ganske langsomt ind paa Stationen, og det russiske Musikkorps istemmede Emirens Honnørmarche. Ud af Vognvinduerne stak lutter turbanklædte Hoveder, og saasnart Toget havde gjort Holdt, myldrede det ud af Vognene med Bokharamænd klædte i Kaftaner, der straaledede i alle Regnbuens Farver. Ud af en elegant rødlaakeret og med bokharske Stjærner og Halvmaaner i Guld prydet Salonvogn steg Emiren, en høj, svær, smuk Mand paa 37 Aar ledsaget af et broget Følge. De højeste russiske Officerer gik ham i Møde og ledsagede ham langs Fronten af Officersrækkerne. Med et venligt Smil trykkede han enhver i Haanden, og da Turen kom til os, og vi bad om hans Beskyttelse under vor paatænkte Rejse i hans Land, svarede han, at der straks skulde blive telegraferet til Bokhara om vor Ankomst, og at vi kunde gøre Regning paa hans højeste Bevaagenhed. Jeg maa sige, at hans Ord aldrig blev gjort til Skamme under mine aarelange Ophold i hans Riger, vi nød en uvurderlig Støtte af ham og hans underlagte Myndigheder, hvilket vi under senere Audienser hos ham havde Lejlighed til at takke ham for. Emiren var klædt i en brunrød Fløjskaftan og bar russiske Generalsepauletter som Tegn paa sin Værdighed som russisk Æresgeneral; hans Bryst straaledede af Stjærner besatte med Diamanter, ligesom hans Guldsabel tillige var besat med utallige ægte Stene; hans fornemste Følge bar spraglede Silkekaftaner omgærdede med Bælter besatte med Sølv- og Guldplader som holdt de karakteristiske Krumsabler uden Parerplader. Efterat Emiren havde hilst paa Evroperne, kom Turen til en stor Deputation af Indfødte, der vilde hylde ham, og disse medbragte uhyre Kvantiteter af Kødretter, Brød og Frugter paa store Messing- og Kobberbakker, hvilke Spisevarer afleveredes til de utallige Hoffolk og Tjenere, som sad ventende i

Vognene. Man maa nu ikke tro, at denne Hyldning fra de Indfødtes Side var en tom Æresbevisning, nej, hans Trosfæller nærer endnu det Haab, at han en Gang atter vil blive uafhængig og dermed maaske hjælpe de øvrige Mellemasiater til det samme. I det hele spørger Emiren af Bokhara og Sultanen af Konstantinopel stærkt i alle højere staaende Muhammedaneres Hjørner. Emiren rejste nu straks efter Kuren videre vestpaa, medens vi opholdt os to Dage i Askabad. Under dette Ophold blev vi indbudte til at overvære en Revue over 3. Chasseurbataillon, som foregik med stor Pomp paa Pladsen ved den store, smukke russiske Kirke, og under hvilken en stor Procession af Gejstlige i spragledede Risaer med Kirkefaner, Kors, Krusifikser og Vievandskar næsten spillede Hovedrollen. Efter Revuen var vi til Festmiddag ved samme Bataillon sammen med den fungerende Generalguvernør General Schwetzin, der havde Kommandoen i Generalguvernør Kuropatkins Fraværelse. Under vort Ophold her var der attachéeret os to Artillerikaptajner.

Vi benyttede Lejligheden til at se Byen og dens nærmeste Omegn. Byens Udseende er hurtigt beskrevet; den ene Gade ser ud som den anden. Overalt er Byen gennemskaaren af lige og brede Alléer beplantede med de skyggefulde Akasier, som vokser langs Vandingskanalerne, hvilke sidste samtidig med at bringe Vand til Husene vander Akasierne. Man har Fornemmelsen af at færdes i en Skov snarere end i en By; thi de fladtagede Huse øjner man næppe fra Gaden selv, kun fra de smalle Fortove eller Stier; om Brolægning er her ikke Tale; som løber langs Husmurene. Hele denne Plantning af Akasier, der trives saa glimrende og er til stor Velsignelse for Byen i de fænomenal hede og tørre Sommer, er udført af General Kuropatkin, Mellemasiens gode Aand. Paa enkelte Steder er der store aabne Pladser, hvor bl. a. den store Guvernementsbygning, Embedskontorer, Kirker, Officerskasinoet, Kaserne og Moskéer ligger omgivne af skyggefulde Akasielunde, der, trods Træerne kun var fire Aar gamle, havde naaet en betydelig Højde. Askabad bestod i 1881 kun af en Teltlejr paa 500 turkomanniske Telte: nu er den en fuldstændig russisk By, medens Turkomannerne huser i deres Telte ude i Oasens Udkanter. Byen har c. 22000 Indb., hvoraf de 8000 er Soldater, Størstedelen af Resten Russere og Persere, idet disse to Nationer omtrent findes i lige Antal, c. 5—6000 af hver, og Resten bestaar af Armeniere, Tartarer, Kaukasiere og Jøder foruden nogle faa Tyskere, Franskmand, turkomanniske Købmænd, Khivinsere, Bokharioter etc. Der findes fem russiske Kirker, en armenisk-gregoriansk og

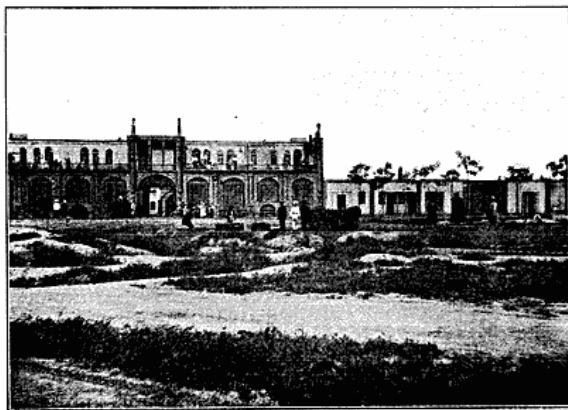
og en luthersk, en Synagoge, to sjitiske Moskéer for Perserne, der hylder den sjitiske Sekt af Islam; endvidere findes mange Skoler, et Bibliothek, Gymnasier, Silkeavlsskoler, et Museum, en meteorologisk Station af 2. Klasse, flere Banker og mange andre Institutioner, der er knyttede til Militærvæsenet og Administrationen, som har sit centrale Punkt for Transkaspien her i Askabad. Denne er i det hele en By med rige Fremskridtsmuligheder. Oasen, hvori den ligger, er meget frugtbar, overalt ser man frodige Haver med næsten alle Arter af subtropiske Frugter og Grønsager og dyrkede velvandede Marker, hvor Ris, Bomuld, Sesam, Tobak o. s. v. trives ypperligt. Ude i Randen af Oasen ser man de herligste blomsterklædte Stepper, man kan tænke sig, og overalt paa Steppens vide Flader ses store Grupper af de bikubeformede Turkomannertelte og Myriader af Kameler, Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Æsler. Vi besøgte flere af disse Teltlejre, som alle havde et velhavende Præg.

Jorden bestaar overalt i Oasen og den omgivende Steppe af Løss, hvori alt kan trives, naar der kun vandes tilstrækkeligt. Oasen selv er vel forsynet med Vand fra Smaafloeder i Kopetdagh, men det dyrkelige Land kunde selvfølgelig udvides betydeligt over Stepperne, naar disse vandedes kunstigt i den tørre Tid, d. v. s. hele Sommeren igennem og en Del af Efteraaret med. Russerne har forsøgt at bore artesiske Brønde til dette Øjemed, men Forsøget er foreløbig faldet uheldigt ud, idet disse har givet saltholdigt Vand, som kun bidrager til at ødelægge Steppens Græsvækst. Forsøget er derfor nu indstillet.

Askabad er et Centralpunkt for Handelen imellem Rusland og Persien og imellem dette Land og Mellemasiens Byer. Herfra findes den bedste Adgang til Nordpersiens, Khorasans største Byer (f. Eks. Meshed og Kutshan). Fra ældgammel Tid har der fra Askabad været en livlig benyttet Karavanevej fra Askabad over Kopetdagh til den persiske By Kutschan; her træffer denne nemlig paa en af de vigtigste Handels- og Karavaneveje, som gaar fra Kaukasien om ad Byerne paa Sydsiden af det kaspiske Hav over Meshed og videre til Herat, Seistan og Afghanistan. I Askabad oplagres de mange persiske Produkter, som herfra føres ind i Mellem- og Centralasien; vi havde navnlig Lejlighed til at se Perserkøbmændenes store Lager af vævede Tæpper, Silke- og Uldtæpper, der er meget skattede i Bokhara og Turkestan, samt Metalvarer, Kander og Fade etc. af Messing og Kobber, der ligeledes anvendes i stor Maalestok i de førnævnte Egne og ikke mindst af Turkomannerne. Disse har altid haft livlig Forbindelse med

Persien, hvoraf ogsaa kommer deres ofte næsten persiske Ansigtstræk; thi de smukke Perserinder har altid været i høj Grad efterspurgt af Turkomannerne; flere af de Kvinder, vi havde Lejlighed til at se i Lejrene; de gaar utilslørede, var næsten af ren persisk Type.

Fra Rusland sendes navnlig store Mængder af spraglede Manufakturvarer og Sukker til Askabad, hvorfra de vandrer til Nordpersien, men ogsaa utallige andre evropæiske Artikler, som efterhaanden vinder Indgang i Persien, i hvis nordlige Del den russiske Handel fuldstændig behersker Markedet. Vejen fra Askabad over Kopetdag, der før var en almindelig Karavanevej, er nu udbredt, saaledes at den er en bekvem og sikker Landevej, der blandt andet ogsaa tillader en bekvem Overførsel af alle Vaabenarter over Bjærgene. Askabad har i de senere Aar faaet adskillige Fabriker, saaledes Bomuldsfabriker, Oliemøller for Sesamolie og Bomolie; der findes Garverier, Teglværker, Tobaksfabriker, Dampmøller etc.; den er af Naturen forsynet med gode Bygningmaterialer, saasom Kalksten og Gips fra de udstrakte Gipslejer i det nærliggende Kopetdag, og endelig findes der c. 15 Km. Syd for Askabad store Lejer af lithografiske Sten. Alt i alt en By, der har rige Hjælpekilder i Henseende til Agerbrug, Handel og Industri.

Karavanseraaj i Udkanten af Askabad.

Den Fremmede, som kommer hertil for at søge østerlandske Basarer, bliver meget skuffet. Turkomannerne, Landets oprindelige Herrer, har aldrig haft, hvad man forstaar ved Basarer, da de aldrig havde

faste Boliger. De indfødtes Produkter maa man tiltuske sig i Lejrene eller man kan nu faa dem hos enkelte indfødte Købmænd, der har Lager af dem i Karavanserajerne. De udstrakte Gader med deres Mylder af aabne Boder, hvori forhandles alt af Orientens brogede Pragt, som den er og har været for Tusinde Aar siden, findes ikke her udstillet som i Bokharas og Turkestans Byer, hvor Basarerne er sande etnografiske Landsmuseer; her maa man vente, indtil Turkomannerne holder Markedsdag og bringer deres Varer af alle Arter til den store aabne Plads, Majdanen, udenfor Byen (Et saadant Marked har jeg beskrevet i Afh. Oasen Merv i dette Tidsskrifts 18. Bd. Hefte I—II).

Efter de to Dages Ophold i Askabad gik vi videre med langsomt kørende Godstog ad Oasen Merv til, idet vi paa Udturen kun gjorde en halv Dags Ophold henholdsvis i Ljutfabad og Tedshend. Banen gaar her stadig igennem frugtbar, grøn, græsbevokset Steppe med mange Turkomannerleje og store Hjorde, og de mange Stationer ligger i dyrkede Oaser, hvor Russerne med Held har udført større Plantninger. Rundt om paa Steppen ser man strøet smaa fladtagede Huse, det er Nomadernes Gæstehuse, og hist og her ligger fir-kantede Forter af Ler med koniske Bastioner, af hvilke mange dog nu ligger i Ruiner, dog en Del vedligeholdes endnu af de rigere Turkomanner. Ved alle Stationer møder et Publikum af høje kraftige Tjekinser, alle med en mægtig Pelshue og klædte i brunrøde Bomuldskaftaner eller gule Kameluldsslobrokker; de sidste er en Art Overfrakke over Bomuldskaftanen. Vi besøgte Ljutfabad, en stor By af samme Udseende som Askabad og som denne fuldstændig russisk-persisk. Efterhaanden som vi nærmer os Tedshend bliver Steppen fattigere, den afbrydes ofte af bare Lersletter eller Saltstepper, og mod Nord ser vi læt ved os Ørkenen med dens nærmeste Bælte af Saxaul og Kameltorn. Selve Oasen Tedshend, der vandes af Floden af samme Navn, saa underlig fortørret ud og lignede med sine mange Rørskove og forkrøblede Plantevækst en Sump, der var i Færd med at udtørre. Tedshend selv har kun c. 300 russiske Kolonister, men omkring ved Floden nomadiserer Mængder af Tjekinser, hvis Hovedsæde vi igennem et vildt bredt Bælte af Flyvesandsørken naaede den 9. Maj 1896.

Anm. Hvor der i Stednavne er anvendt w, skal dette udtales som engelsk w.